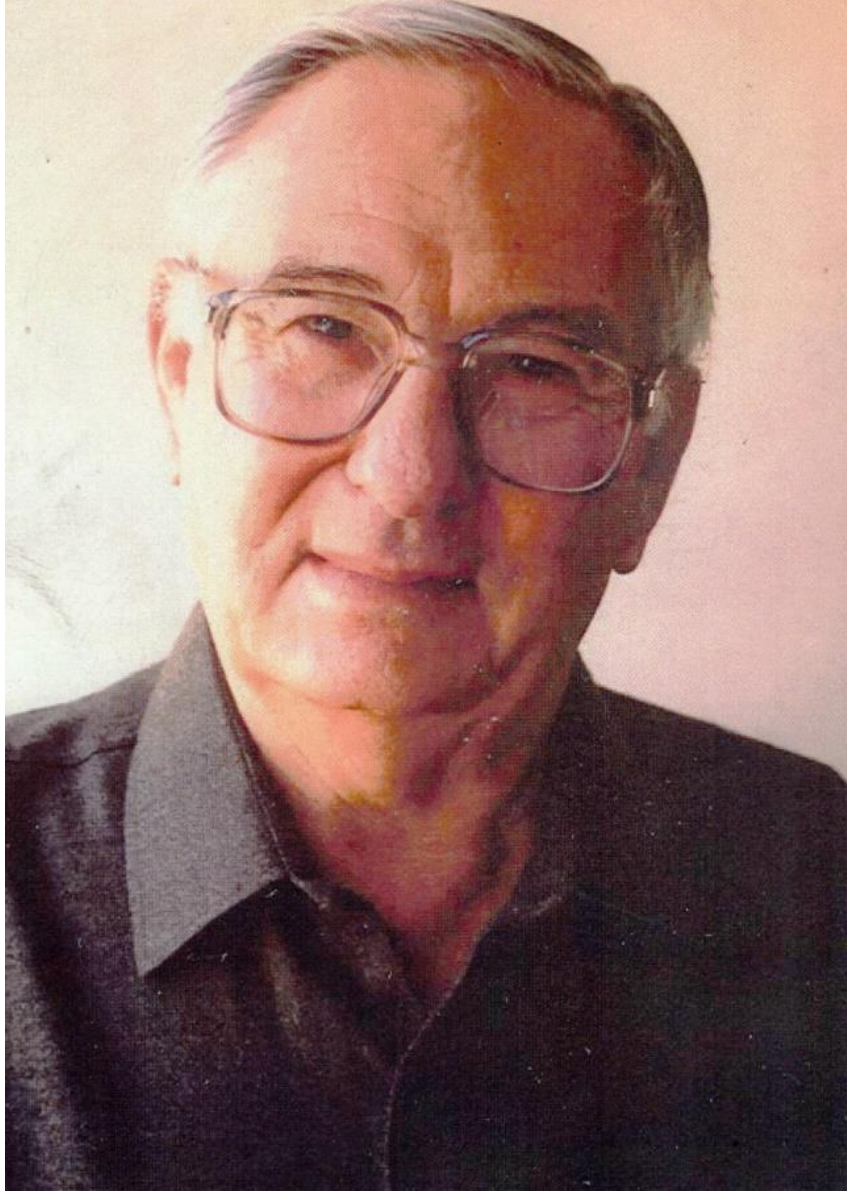

Prof. Dr. Nermi UYGUR

(d. 15 Ocak 1925, İstanbul - ö. 21 Şubat 2005, İstanbul), Türk felsefe profesörü, yazardır.

Pendik'te başladığı ilkokulu Büyükkada İlkokulunda tamamladı. Galatasaray Lisesi'nin Latince Bölümü'nü 1944 yılında bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nden 1948 senesinde mezun oldu. Köln Üniversitesi'nden mezun olan Nermi Uygur, 1950 yılının Ocak ayında İstanbul Üniversitesi'nde asistan olarak göreve başladı. 1952'de Kültür Bilimlerinin Varlık Yapısı teziyle doktor oldu. 1955 senesinde doçent oldu. 1964 senesinde profesör oldu. Almanya, Fransa, Belçika'ya görevli olarak gönderilerek bisikletle dolaştığı bu ülkelerde fenomenoloji üzerine araştırmalar yaptı. Türkiye'ye dönüşte 'Husserl'de Başkasının Ben'i' teziyle doçent oldu.

'Filozof denemeci gibi çalışırsa başarıya ulaşır' düşüncesiyle edebiyata yöneldi. 1962'de 'Dilin Gücü'yle başlayıp dünyayı, felsefeyi, kültürü sorgulama serüvenini denemeler şeklinde kitaplaştırdı. 1960'lardan itibaren yazıları yurt dışında yayımlanarak tanınmaya başladı. 1966'da bursla Almanya, 1970'te Fransa ve İngiltere üniversitelerinde çalıştı. 1979 - 1981 arasında Almanya'da, Wuppertal Üniversitesi'ne konuk profesörlük yaptı. Almanya'nın Wuppertal Üniversitesi'nde Mantık, Dil, Sanat, Kültür Felsefesi ağırlıklı dersler verdi. 1992 yılındaki emekliliğinin ardından Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Felsefe tarihi dersleri vermeye başladı.

Türk felsefe ve düşünce tarihinde önemli bir yeri olan Nermi Uygur, 21 Şubat 2005'te kalp yetmezliğinden İstanbul'da vefat etti.

Prof. Dr. Nermi UYGUR'un kitaplığı yakınları tarafından Maltepe Üniversitesi Kütüphane ve Bilgi Merkezine bağışlanmıştır. Kendi adını taşıyan kitaplıkta Türkçe ve yabancı dilde yazılmış 5.860 adet eser bulunmaktadır.

Prof. Dr. Nermi UYGUR'un 100. doğum yılına ithaf olunmak üzere Kütüphane ve Bilgi Merkezinde kendi yazdığı kitaplardan oluşan bir seçki sergilenmektedir.

Prof. Dr. Nermi UYGUR anısına Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN tarafından hazırlanan ve Gazete Oksijen'in 15.01.2025 tarihli sayısında yayımlanan "**Büyük Felsefecimizin 100'üncü Doğum Günü: Nermi Uygur'un Düşünce Mirası**" başlıklı yazıyı aşağıda bilgilerinize sunuyoruz.

Kütüphane ve Dok. Daire Başkanlığı

BÜYÜK FELSEFECİMİZİN 100'ÜNCÜ DOĞUM GÜNÜ: NERMİ UYGUR'UN DÜŞÜNCE MİRASI

Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN^{1*}

Felsefemizin devi Nermi Uygur'un bugün 100'üncü doğum günü.

2005'te kaybettiğimiz Uygur bıraktığı külliyatla önemli bir referans kaynağı oluşturdu.

Bir filozofun, neyi gördüğü, neyi kavradığı, neyi bildiği, çağına ve geleceğe neleri bıraktığı son derece önemlidir.

Bu belirlemeleri doğumunun 100'üncü yılında Nermi Uygur (15 Ocak 1925-21 Şubat 2005) için yapmaya çalışalım: O, neyi/neleri gördü, neyi/neleri bildi, geriye ne gibi kazançlar bıraktı?

Bu soruların yanıtlarını olabildiğince somut ve tanıtıcı bir biçimde vermek üzere, burada yapılan belirlemeleri, 'felsefenin gör dediği' başlığını da temele alarak; ayrıca felsefece görmedeki ipuçlarını, felsefenin dışdünya-düşünme-dil ve/veya insan-dünya-bilgi/bilgi olmayan arasındaki sorunları görme konusundaki kendine özgünlüğünü hesaba katarak; ayrıca felsefedeki görmenin ana payandalarının temellerinin düşünme-bilme-yaşama yolu olarak atıldığına dikkati çekerek, Nermi Uygur'un düşünce mirasını ana çizgileriyle gözler önüne serebiliriz; onun yapıtları arasında dolaşarak, bir düşünce arkeolojisi, kazısı işlemine çok kısa da olsa girişebiliriz.

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken: T.C Maltepe Üniversitesi Mütevelli Heyeti Danışmanı, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekan V., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi

Varolana insan açısından baktı

Öncelikli olarak Nermi Uygur antropontolojik nitelikli bir felsefi söylemin temsilcisi olarak varolana insan açısından baktı. Felsefi düşünmenin özellikle kendine özgü fenomenolojisiyle buluşturarak, insanla ilgisinde her türlü sorunu mercek altına aldı ve bu bağlamda oluşturduğu kavram ağını, varolanın her türlü görünümünün üzerine attı; hiçbir şey neredeyse açıkta kalmamacasına, kavram ağını, varolanın üzerine âdeta gerdi.

Bu germe eylemi tekil-tümel gerilimini de her zaman dikkate aldı. Belki de en büyük ya da asal gerilim tam da burada yaşanıyordu: Yapıca farklı olanların bir araya gelebilmesinin gerekli ve yeterli koşulları neydi, nelerdi? Nermi Uygur hep bu bilinçle felsefenin dar ve geniş sokaklarında, çıkmaz sokaklarında tam bir farkındalıkla dolaştı ve okurunu da, yöneldiği kişileri de, dünyasına davet ettiği kişileri de dolaştırdı.

Düşünme yolu olarak felsefede insan dolayımındaki konularda insana doğrudan bağlı olan, onsuz olamadığı dili en büyük sorunsal olarak yakaladı; bu öyle bir yakalayıştı ki, dili hem karşısına aldı, ona bir mesafe kazandı hem de içten, içinden, yaşantılama edimiyle aracısız olarak anlamaya çalıştı.

Dilin Gücü (1962) kitabı böyle bir görme biçiminin ürünü olurken, *Kültür Kuramı*'nda (1984), *İçi Dışıyla Batının Kültür Dünyası*'nda (1992) farklı farklı düzeylerdeki bilgilenme serüveninin aracı oldu aynı zamanda. Her varolana “hem... hem...” mantıksal duruşuyla yönelen Nermi Uygur, bütünüyle görme yolu olarak içinde ve onun bağlantılı olduğu tüm alanlarda neredeyse birlikte yürüdüğü felsefece görmesini düşünmeyle, bilmeye, yaşamayla bütünledi.

Hep kazabileceğimiz bir hazine

O, felsefece görmede billurlaşan düşünme-bilme-yaşama yollarının arasında tüm yapıtını oluşturdu ve bize, içinde her zaman kazı yapabileceğimiz bir hazine bıraktı.

Nermi Uygur düşünmesinin ürünü olan düşünceler toplamı, her şeyden önce insanın kendi kendisiyle hesaplaşmasının ürünü olan düşüncelerle (düşünmenin dile bürünmüş sonuçları), bilgilerle (somut-tekil olanın peşine düşen, soyut tümel olanı da çoğun hesaba katan), yaşama atılımlarıyla (yaşantısal, yaşantı tortuları), incelikli kavramsal ayırımlarla biz okurlarına ulaştı. Burada dikkate sunulan son belirleme, yaşantılama ediminin eşsiz örnekleriyle, denemenin tadıyla bize “dokundu”, biz insanları metin olarak “dokudu”.

Güneşle (1969), *Yaşama Felsefesi* (1981), *Bunalımdan Yaşama Kültürü* (1989), *Tadı Damağımda* (1995), *Başka-Sevgisi* (1996), *Salkımlar* (1998), *Dipten Gelen* (1999), *Denemeli Denemesiz* (1999), *İçimin Sesi* (2001), *Eşekler, İkindiler, Yetişimim* (2004) başlıklı yapıtları, onun bu bağlamdaki yazma serüvenine tanıklık etti.

Yaşamının neredeyse her anını yaşantılarıyla dokuyan Nermi Uygur, “insan-ben insan” ya da “ben-ben”, “insan-insan” ya da “ben-başkası”, “insan-dil”, “insan-benin söylemi”, “insan-kültür”, “insan-benin bedeni”, “insan-benin belleği/bilinci”, “insan-dünya”, “insan-zaman” ya da “ben-zaman”, “insan-mekân” ya da “ben-mekân”, “insan-kent” ya da “ben-kent”, “insan-felsefe”, “insan-kuram-eylem” ya da “ben-kuram-eylem”, “insan-eğitim”, “insan-tarih”, “insan-ideoloji”, “insan-değer” ilişkisini öylesine içten yakaladı ki, bu ilişkileri ele alan kitaplar her zaman başucu kitaplarımız oldu ve olmaya da devam ediyor.

Düşünce mirasının en değerli sayfaları Kuram-Eylem Bağlamı

Kuram-Eylem Bağlamı (1975), bu son belirlemeleri ustaca toparlayışıyla, onun bıraktığı düşünce mirasının en değerli sayfalarını oluşturdu. İnsan bilmesinin, insansal bilmenin her türüne el atan, insanla ilgisinde hiçbir şeyi neredeyse dışta bırakmayan Nermi Uygur, *Dil Yönünden Fizik Felsefesi*’yle (1979), *Çağdaş Ortamda Teknik*’le (1989) felsefeye görmesini ve göstermesini genişletti, genleştirdi.

İçli dışlı olduğu, kendinden bir türlü ayıramadığı insansal öğeleri çoğun felsefe-edebiyat araalanında kalan antropontolojik özne olarak, *Dünyagörüşü*’nde (1963), *İnsan Açısından Edebiyat*’ta (1969) ele aldı. Felsefenin tekrar kendine kıvrılmasının, kendini bilme konusu yapmasının eşsiz ürünü olana *Felsefenin Çağrısı* (1962) neredeyse zamanüstü, zamansız bir kitap olarak dünya felsefe literatüründe yerini alırken, kendi kültür coğrafyasına da ışık tutmaktan geri kalmadı ve bize *Türk Felsefesinin Boyutları*’nı (1974) armağan etti.

Yetiştirdiği bu kültür dünyasına olan borcunu her zaman gündeminde tutan, yerelden yola çıkıp dünyaya uzanan Nermi Uygur, bu duruşuyla da yine antropontolojik olanı bize gösterdi.

Felsefenin tarihini “antropontolojik felsefe tarihi okuması”nın eşliğinde anlamaya çalıştığımızda, sistem düşüncesini felsefi görmenin erdemi olarak değerlendirmediğimizde, neler diyebiliriz?

Burada karşımıza hemen Edmund Husserl’de *Başkasının Ben’i Sorunu* (1958) çıkacaktır. Nermi Uygur yaşamı boyunca bu sorunla uğraşmıştır; onun en büyük mirası bu sorun dolayımında somutlaşır ve bu kitabın yeniden basımı sırasında yaptığı ve kaleme aldığı hesaplaşma ediminde tüm yapıtının ana yörüngesini bizlerle paylaşır. Tam da bu bağlamda şöyle bir yorum yapabilir ve sözü Nermi Uygur’a da bırakabiliriz:

“Antropontolojik bakışın insan dünyasında yaptığı en büyük keşif, insanın arada oluşuna, olup bitenler karşısındaki duruşunun, arada olmayla birlikte gittiğine ilişkindir. Yazarlık serüveninin ilk büyük atılımı olan ve bu serüveni belli izlekler doğrultusunda sürdüren Nermi Uygur’un bir yandan yaşantıladıklarıyla, bir yandan da kavramsallaştırmaya dayalı olanlar arasındaki entellektüel ya da felsefi yaşamı, bu ileri sürüşün en somut gerekçelerinden birini oluşturur. O bir yandan somut felsefe yapar, bizzat yaşadıklarının dolayımında felsefe dünyasına katılır; bir yandan da kavramsal yolculuğa çıkar. Sürekli olarak sorar ve yanıtlar, yanıtlamalarında yine kendi deyimiyle mızıkçılık yapar, geriye dönüşler, ileriye atılışlar, kabullenişler, vazgeçişler hep birliktedir. Çünkü o filozof olarak tekille tümel arasındadır, yaşadıklarıyla kavramları ya da kavramsallaştırdıkları arasındadır; karşılaştıkları karşısında, durumlar karşısında hem o hem o olarak özetlenebilecek olan bir duruş içindedir.

Yazarlık yolundaki ilerleyişinin ilk sonucu olan Edmund Husserl’de *Başkasının Ben’i Sorunu* (ilk yayımlanışı 1958) başlıklı çalışması yaşamı boyunca onu terk etmez. Kitabın ilk yayımlanışından tam kırk yıl sonra şöyle der: ‘Duyumlarım, eylemlerim, karşılaşmalarım, şaşmalarım, değişimlerim, –kendimi bildim bileli, hep bu soruyla, ayrılmazcasına, örgülenerek sürüp gitmekte. Bu dünyadaki tarihim coğrafyamla, akla gelebilecek çeşit çeşit beden-düşünce-anlam-değer vargılarımı, canlı bir varlık olarak, hep *bu soruyu sorma ve yanıtlama deneyişlerimle* yaşadım içimde dışımda. Meğer 50 yıl olmuş.”

Dilin anlamında derinleşme isteği

Nermi Uygur, her zaman insana yöneldi, insanı anlamaya çalıştı; o sorun olarak insanı ve insan dolayımındaki dünyayı gördü, gösterdi; her zaman, *Felsefenin Çağrısı*’nda dediği gibi, dünyaya yönelik dilin anlamında derinleşmek istedi; anlam vermenin ve anlam gerçekleştirmenin insan varoluşu için ne denli önemli olduğunu gördü ve gösterdi. Kendini anlamaya çalışmak, bu edimi de başkasıyla

karşılaşma serüveninde hayata geçirmek 21'inci yüzyılın insanları, bireyleri, kişileri, yurttaşları, ağdaşları olarak insanca duyarlılığımızı yitirmeden yaşayabilmek, asıl önemli olan buydu...

Yine onun, “*Yirmi'den Yirmibir'e*” başlıklı yazısından bir alıntıyla sözü noktalayalım: “Kimi haklı kimi haksız şişinmelere karşın, bu arada, yüzyılımızı, elden geldiğince gerçekten, bilip anlamaya, ayık-uyanık düşünmeye vargücümüzle sarılmalıyız. Yürekten inandığım, uyguladığım bir davranış bu, ‘Olmaz öyle şey, sen bizi karıştırma, sen bize karışma, sen yalnızca kendi adına konuş’ diye çıkışırsanız, ona ne kuşku, pek yapacak bir şey kalmaz bana. Gene de özde, doğru bildiğimden caymayıp bir çift söz daha eklemekten alamayacağım kendimi;

Ne çirkinsin a güzel zaman!
Ne güzelsin a çirkin zaman!”

O hep anlamaya, anlatmaya, paylaşmaya çalıştı; çünkü o, başkalarıyla, başkaları arasında varolduğunu çok iyi biliyordu; her şeyi felsefenin ışığında gördü ve gösterdi...

